



A NEMZETI MÚZEUM SODRONYOS PÁNCZÉLJAI.

Morvaországban a Thaya folyó mentén egy kies fekvésű völgy magaslatát koszorúzza a vötteai várkastély, mely a Wlassin grófok egykori feudális birtokainak főhelyét képezvén, az, a XVIII. század elején, a Daun grófi család tulajdonává lett.

Ezen főúri nemzetségek egyes tagjai századokon át gyűjtötték, szaporították és őrizték azon ezer darabnál nagyobb számra rúgó fegyvergyűjteményt, mely a lehanyatlott századok viharos harczi után, néma tanúként szemlélteti velünk a culturtörténet egyik szakaszának azon fejlődését, mely a védő és támadó fegyverek átalakulásának hosszú során át, a modern harci eszközök jelenéig kalauzol bennünket.

A vötteai várkastély bástyafalán belől elterülő lovagtermet diszítették ezen gyűjtemény egyes darabjai, míg a hosszú gerinczíves folyosón végig teljes fegyverzetben álló lovagbábok elhelyezve, az egyes századok fegyver viselését festői csoportozatokban tüntetve fel, az emeletre kanyarodó lépcsőzet alján egy a feudális szellem aranykorából, a XV. század elejéről, való lovas vitéz, nehéz vaspánczélos öltözetben jelképezi előttünk, ama kornak fő jellemvonását, a lovag-rendszernek oligarchikus hatalmát, minden más kulturális irányzatok felett.

Ez a felette érdekes fegyvergyűjtemény, melynek majdnem minden egyes tárgya a gyakorlati életben lett alkalmazását, használatát árulja el, melyet nyolczszáz éven keresztül gyűjtött, őrzött, gyarapított a kegyelet, a visszaemlékezés, a tisztelet az ősök iránt, ma már mint ilyen nem létezik, mert alig néhány hete, hogy az, több más nagy becsű tárgyakkal, ereklyékkel, részint a zsibvásár piaczára, részint intézetek, részint magánosok birtokába került; minthogy a kiháló félben levő Daun grófok családjának legidősbje, Henrik, a múlt év október 14-én elhalálozván: özvegye a vötteai összes ingóságokat árverés alá bocsátotta.

Ezen alkalom tette azt nekünk lehetővé, hogy e szép gyűjteményt együtt láthassuk, tanulmányozhassuk és alapúl szolgálhasson jelen rövid felolvasásunknak, mely alkalommal a m. n. múzeumban levő sodronypánczélokról bátorkodom tanulmányaimnak némi eredményeit bemutatni. Mielőtt azonban ezt tenném, legyen megengedve a vötteai vár fegyvergyűjteményéről néhány rövid szóval megemlékeznem.

A gyűjtemény főszüla, akár szándékosan akár véletlenül a védőeszközökre volt fektetve, mint hogy annak túlnyomó részét a pánczélok legkülönbözőbb nemei, a XI. századbeli úgynevezett Hauberttől kezdve, — mely erős bőr felöltőre szorosan egymás mellé erősített ércgyűrűkkel volt fedve, a vértezett és szögezett mellvédeken végig — le egész a XVII. században, sőt a keleti népeknél még ma is használt, sodronypánczélig, a sisakok esetlen formái, azon szép délczeg alakig, mely apró, alól kerek lemezekből pikkelymódra, jellemzi Szobieszkynak sisakját, melyet 1683-ban Bécs felszabadításánál viselt; a rákfarkú sisakok a XV. századból, Mátyás király fekete seregének viselete, s az ahhoz hasonló, de a nyakszirten röviden végződő hussita sisakokat tüntetik fel. A paizsok sziv alakjától kezdve képviselve voltak ott az egyenes vágású, az alól szögben végződő, a teknő alakú és gyönyörű mivezetű, arannyal tauchirozott olasz eredetű díszpaizsok. A szárlemezek a felkar, váll, és térdcsukló védők, hol egészben hol csak részleteiben tüntették fel a védelem, a fegyverkezés legkülönbözőbb nemeit. S a mi a legritkább jelenségek közé tartozik, ott diszlott a lovagbábok között egy teljes fegyverzetű, sodronyos páncélba burkolt magyar lovag, mely minden valószínűség szerint a XVI. század legvégére, vagy a XVII. század elejére utal.

Jellemére nézve ezen érdekes gyűjtemény főbb vonásaiban a támadó fegyvereket illetőleg, a szláv typust viseli magán, mert ha bár, a keleti és nyugati népek szúró és vágó fegyverei nem csekély számban voltak is ott képviselve, mint a török handzsárok, jatagánok, az egyenes, görbe kardok, japáni bizar alakú kések, fejszék, a hosszú markolatú nehéz normann pallosok, germán kardok, a későbbi német, franczia alabárdok, damaskusi és toledoi pengék, sőt a lövő fegyverek közül fényes kiállítású elefántcsonttal kirakott hosszú török puskák, a XVII. századból való gyöngyház berakatu agygyal díszített keleti mívezetű csövek; még is e gyűjtemény legnagyobb részét a morva, szilé, csehországi, lengyel lithván vend és orosz népek szúró és ütő fegyverei képezék. Így találuk ott a XV. századbeli hussita harczok idejéből való gerelyeket, szöges cséplőket, gombos cikkkelyes nehéz buzogányokat; tömegesen a legkülönbözőbb alakú, egyenes, félig görbített harci kaszákat, lánczos csatacsillagokat, melyek között imitt-amott elszórtan tünt fel egy-egy íjj, puzdra, a nehéz kerekcs német eredetű nyílpuska; míg a magyar alakú páncélszúró, a pusztá markolatu, egyenes keresztrúddal ellátott huszárkardoknak csak egy három részre törött darabját vettük észre; s még négy sodronyos pánczéling kötötte le figyelmünket, melynek Magyarországól való származását egy régi lajstrom igazolta.

A benyomás, mit e gyűjtemény szemlélése bennünk felidézett, megérlette a meggyőződést, hogy az a keresettség minden jelét nélkülözi, mert

abból a rendszeresség teljesen hiányzott, s a gyarapítás leginkább csak alkalomszerűleg eszközöltetett, midőn is az egyes darabokhoz vagy a család tagjainak emléke fűződik, vagy harczy tények diadaljeléül tündököltek oly hosszú időn át a vötteai várkastély lovagtermében. A gyarapításnak ilyenmő eseteit meglehetősen hosszú sorban találtuk följegyezve, az uradalom fegyverházának inventáriumában, mely egyszerű mind a vötteai feudális birtokra vonatkozó oklevelek regestáit, bárha csak hézagosan felöleli; a XVII. század utolsó éveiben azonban a följegyzések megszakadnak.

Alkalomszerűség okozta azt is, hogy a fentebb említett sodronyos magyar teljes lovagöltözet, a négy sodronying, s lehetőleg egyéb más tárgyak, de minden valószínűséggel ama szép két török elefántcsont- és gyöngyház-berakátú löfegyverek, török, horvát és szerb handzsárok egynehány buzogány, az említettük nagy értékű tauchirozott olasz művezetű kerek paizs is Magyarországból került oda, mely állításunk indoklására támpontul szolgál ama tény, hogy e gyűjteményben találtuk Zrínyi Miklós a költőnek könyvtárát, halálos ágyán lefestett mellképét, az ő saját fegyverzeti felszerelését, kétségtelenül az ő fegyverházából eredő fegyverzetét a már érintett magyar lovagbábnak és a négy sodronyinget, a mely tárgyakat a magyar nemzeti múzeum régiségtárának megszereznie sikerült, s melyekről ez alkalommal rövid ismertető előadást tartani, s ezzel kapcsolatosan a sodronypánczélokról néhány megjegyzést kockáztatni, óhajtunk.

Tudvalevőleg Zrínyi Miklósnak fia, Ádám, — kinek neje gróf Lamberg Mária Katharina volt, — 1691-ben a zalánkemeni csatában elesett, örökösök nélkül halt el. Birtokai ingóságaival együtt özvegy nejére maradtak, ki későbbben gróf Wlassin Miksa Ernőhöz újolag férjhez ment, s Leopoldina leányuk gróf Daun Miksával, a most elhalt Henrik nagyatyjával kelt össze, s a Wlassin grófok uradalmait a vötteai várkastélylyal együtt a Daun grófok birtokába juttatta. Ugyanakkor anyja, az előbbeni Zrínyi Ádámné, hagyatékával a tulajdonában volt, Zrínyi, családtól eredő ingóságok között a fegyverek egy része, Zrínyi Miklós arczképe és könyvtára is, vötteauban elhelyezve, a Daun grófok tulajdona lett, a hol ez év január havában úgy a Zrínyi Miklós könyvtárának 1662-ik évben készült eredeti összeírását látnunk, valamint a Zrínyi Ádám ingóságainak 1692-ik évben készült de most már töredékben, egynéhány, igen megsérült lapból álló inventáriumát futólagosan megtekinteni módunkban állott; a német szövegben szerkesztett hézagos összeírás 17-ik száma alatt a négy sodronying, a 33-ik alatt pedig a lovagbábon előforduló fölszerelés nehány szóval leírva van, valamint a 79-ik szám alatt Zrínyi Miklós arczképének felemlítése foglaltatik.

A fegyverek keletkezésének, átalakulásának, fejlődésének történe-

tében, korszakok meghatározásában a legnagyobb nehézséggel jár épen a sodronyos pánczélok készítésének idejét megállapítani, kivált hazánkban, hol sem a feudal-rendszer, sem az avval járt lovag-intézmény, a tornajátékok, nem fejlődtek ki oly mérvben, mint akár Német-akár Franciaországban, a minek természetes következménye lett az ezen korszak intézményeivel szoros viszonyban állott kézmű-iparnak is elmaradása. Ennek részben okozata az is, hogy nálunk a nehéz védő fegyverzet, a lemezes, bordás, sínes vaspánczélok, a torna-sisakok, stb. aránylag oly kevés számban maradtak fenn, s csak gyéren, imott-amott fordulnak elő, még a sodronyos pánczéldarabok is. Eltekintve azonban mindentől, már csak azért is nehéz az egyes sodronypánczélok készítési idejét meghatározni, mert ez a fegyvernem az, a mely divatjának kezdetétől fogva, mondhatnánk a mai napig, alig észrevehető minutiosus és igen csekély változáson ment keresztül, s lényegében csak a karikaszemek kisebb-nagyobb volta, súlyának emelkedése vagy apadása, mívezetének finomabb vagy durvább kezelése, a testhez mért rövidebb vagy hosszabb állaga, a karikaszemek tojásdad vagy kerek alakítása, s végre azok forrasztása vagy nittelése tüntet föl különbségeket, melyeknél azonban manapság csak a legnagyobb óvatossággal szabad készítési korukra nézve véleményt kockáztatni, minthogy tudtommal, legalább a fentérintett különbözőségekre nézve, alapos beható tanulmányozások nem történtek. Természetesen számításba nem véve az adatokat, melyek akár a készítő, akár a tulajdonos, akár a készítés évére vagy korára nézve, határozott bizonyítékokat szolgáltatnak.

A fegyverek történetére vonatkozó művekben* a sodronyos pánczélokak illetőleg, azt találjuk, hogy Angliában a X. században még használatban nem voltak, erről legalább a londoni British Museumban őrzött «Psychomachia» című angol-szász és a Prudentius-kézirat nem ad hírt, a mennyiben az ott lefestett harczost még sodronypánczél nélkül állítja elénk, ámde már a keresztes hadak korát megelőző időben, tehát a XI. század legesleg elején, vagy talán a X. század végéről már találtak Tiefenauuban egy oly pánczél-töredéket, melynek részei egymásba illesztett karikaszemekből állanak, melyeknek átmérőjük 0.5 ctm.; s ezzel, ámbátor csak egyes lelet bizonyossága, némileg megczáfolható azon föltevés, hogy a sodronyos pánczélok használatát a keresztes háborúk alkalmával hozták át a hadak Közép-Európába. Az ugyanott őrzött Aelfrid-kézirat a XI. századból, az abban lefestett lovagot már sodronyos

* Demmin August: Die Kriegswaffen etc., Leitner Quirin: Die Waffensammlung des römischen Kaiserhauses, Meynert Herman: Das Kriegswesen der Ungarn; Specht F. A. E.: Geschichte der Waffen. Das Landes-Zeughaus in Graz. Boheim: Handbuch der Waffenkunde; Georges de Kemmerer: Arsenal de Tsarskoe-Zelo. Meireck: Engraved Illustration of ancient arms sbt.

pánczélingben tünteti föl, melynek mívezete egy és ugyanaz, a későbbi XIII., XIV. századbeli sodrony-karikák szerkezetével és alkalmazásával.

A XI. században készült Rätzel-Aldtseim-kézirat a «Lorica» pánczélingről mondja, hogy az egyes karikaszemekből készül s az minden más szövetre való erősítés nélkül, tehát úgy használtatott, mint azt a XV—XVI. században is alkalmazták.

Comnen Anna, bizanti császárné, 1083—1148 között írt emlékiratában elbeszéli, hogy a pánczéling — melyet az északi népek viselnek, de Bizanczban ismeretlen, — egymásba fűzött és nittelt aczélingkarikákból áll; úgy volt tehát összeillesztve, mint azt most is készítenek a keleti népek, részben nittelve, részben forrasztva az egyes láncszemeket.

Egy noirmoutiersi barát VII. Lajos idejéből, 1137—1180 között, normandi Gottfried fegyverzetének leírásánál emlegeti a sodronyos pánczélinget.

A sodronyos harisnya csak a XI. század vége felé tűnik fel s a XIII. század második felében végképen el isenyészik.

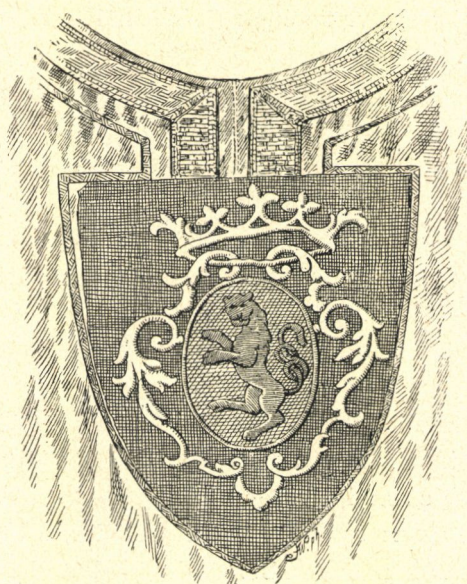
A sodronyos keztyűk használata a XII. században mutatkozik, de a melyek még a XIII. században sem külön álló darabok, hanem a pánczélingek ujjának folytatását, illetve bevégeződését képezik, s inkább zacskószerűek, s csak a XIV. század folyamán válnak külön darabokká, s már a hüvelykujjak elválasztva vannak. Észlelhetni ezt orosz-lánszivu Richard pecsétjén is, hol a sodronykeztyű még mindig a sodronyínggel egy darab.

Legkésőbbben tűnik fel a sodronyos nadrág viselése, a XIII. században, s azok azon időig, míg a harisnyát használták, rövidek voltak s lefelé csak a félczombig értek, de már Szent Lajos idejében, 1226—1270 között, az az egész lábszárat befödte, s Francia- és Olaszországban a gazdagabb nemesemberek, lovagok teljes sodronyöltözetet viseltek. A XIII. század második feléből fenmaradt szobor emléken d'aubernoni Jánosnak, Surreyban a Stoke d'aubernoni templomban, a legtökéletesebb sodronypánczél van feltüntetve, a mely tetőtől talpig sodronyos pánczélban állítja élénk az említett angol lovagot.

A minutiosus ügyességet és kitartó fáradságot igénylő készítése a sodronyos pánczélöltözetnek, azt majdan három századon át drágává tette, s bár ha elterjedése a XIII. században meglehetősen haladt, általános használatává csak a XIV. században lett, midőn t. i. Nürnbergi Rudolf 1306. évben a vashuzalok géppel való készítését Európában feltalálta, s ezzel lehetővé lett azoknak olcsóbb előállítása is, és kevésbbé vagyonos lovagok is beszerezhették. A XIV. század vége és a XV. század elején általános használata már divatját múlta Európában, egyrészt elégtelen ellenállása miatt a súlyos, két kézre készített pallosoknak, a nehéz dárdáknak, másrészt a puskafor feltalálása okából, melylyel megváltozott

a harczy modor, változtak a védő fegyverek is. A hussita Ziska János, a genfi könyvtárban őrzött egykorú arczképén, még sodronypánczéiban van ábrázolva, de már helyt enged a nehéz, lemezes és vas sínekből készült pánczélok; s míg azt mindenfelé elhagyták, az osztrák lovasság és a magyar huszárság még a XVI. században, sőt nálunk még a XVII. század végeig is viselték; keleten azonban még napjainkban is viselik a perzsák, cserkeszek, khinaiak, japánok, mongolok, mahrattok és poligárok.

S íme, ha végig megyünk a hiteles készítési adatokkal biró sodronyos pánczélok a X. századtól kezdve a XVII. század végéig, a készítés módjában — mert az mind forrasztva, nittelve van — semmi, alakjára nézve csak a hosszúságban találunk csekély változást s míg a sú-



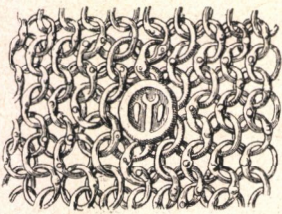
3. ábra.

lyosabbak a karikák vastagabb szemeitől lesznek azzá, az Európában használtak között a lényeges különbséget a keztyű elválása képezi az ing újjaitól; s csekélyebb változást szenved a karikák tojásdad vagy kör alakjában.

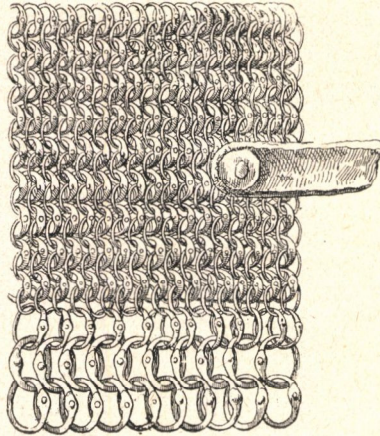
Ezen rövid történeti ecsetelés után, áttérhetünk ismertetésére azon sodronyos pánczélok, melyek a magyar nemzeti múzeum régiségtári osztályában őriztetnek.

Legutóbbi szerzeménye a m. n. múzeum régiségtárának a vötteai várkastély fegyvergyűjteményéből, mely öt sodronyos pánczélingből és egy nadrágból áll, szolgálend kiindulási pontjául ismertetésünknek, melyeknek egybevetése és összehasonlítása mellett a már ott régebben őrzöttekkel következtetéseket fog megengedni, azoknak művezetük sze-

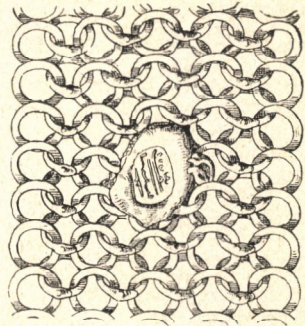
rinti osztályozására, és készítési idejüknek relativ meghatározására. Támpontot szolgáltat nekünk eljárásunk igazolására azon biztos tudat, melyet a vötteai inventárium töredékes kimutatása keltett bennünk, midőn az említett tárgyak Zrínyi Miklós fegyverházából Csáktornyról kerültek Vötteuba, s azok a XVII. de legkorábban a XVI. században készülteknek valószínűleg, használtaknak pedig bizonyosan állíthatók.



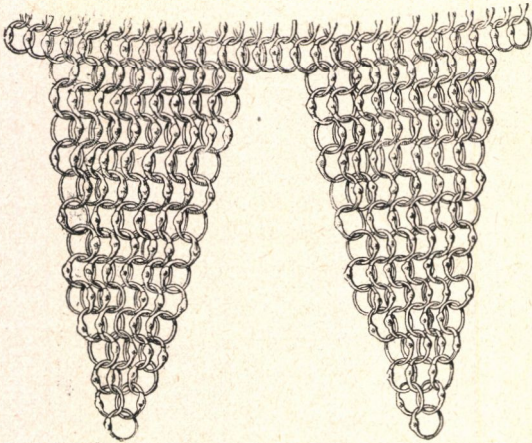
4. ábra.



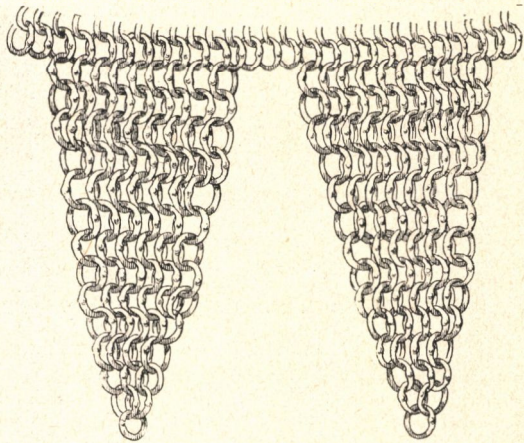
1. ábra.



2. ábra.



7. ábra.



8. ábra.

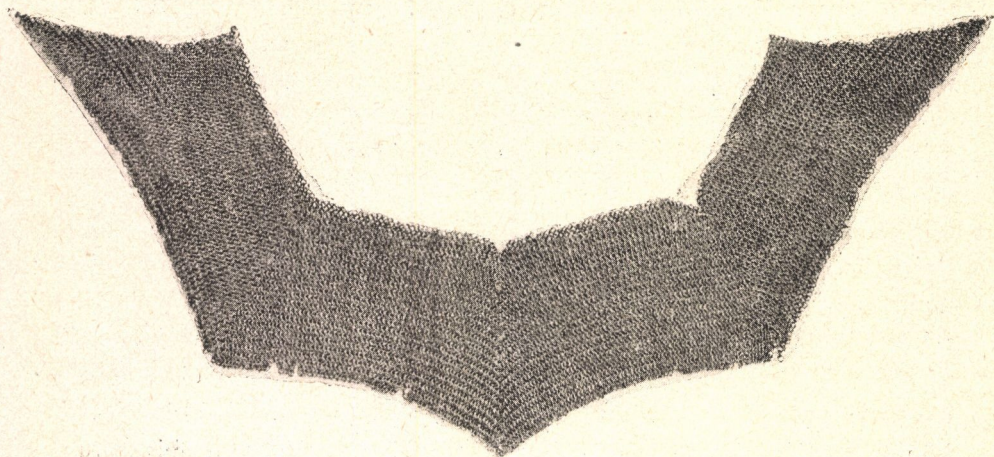
Művezetükre nézve az említett sodronyos ingek háromféle változatot mutatnak fel. Kettejének testhossza 80 ctm., újjai a hónaljtól 25 ctm., alsó szélességük 51 cmt. A karikaszemek laposak, tojásdad alakúak, átmérőjük 1 és 0.8 ctm., vastagságuk 0.3 ctm., a karikaszemek összefonása azonban mindeniknél egyenlő, a mennyiben egy-egy karikaszem maga körül más négy szemet fűz össze. A nyak tövétől lefelé a mell

közepe irányában 30 ctm. nyílás van mindegyikén. Lényegesen eltér ettől a harmadik, mert míg a többi a nyakat el nem takarja, ezen 6.5 ctm. magas sodronygallér van (1. ábra), melynek elől, baloldali alsó szélén 1.02 ctm. átmérőjű, lapos fejű szöggel odanittelt bőrdarab látható, a mely bizonyára a gallér összekapcsolására szolgált. Testhossza 51 ctm. tehát feltűnőleg rövidebb a többinél, az újjak hossza 61 ctm. s míg a test tojásdad karikái 1 és 0.8 ctm. átmérőjűek, a gallér karikái 0.5 és 0.4 ctm. átmérőjűek, s ezért a gallér sokkal tömöttebb és sűrűbb művezetű mint az ing többi részei. Ezenfölül a gallérnak nyitott szélein két oldalt fölülről lefelé öt sor, s az újjak végződésein szintén öt sor rézkarika van alkalmazva, a karikák vastagsága a galléron 0.6, a testen 0.3 mmt.

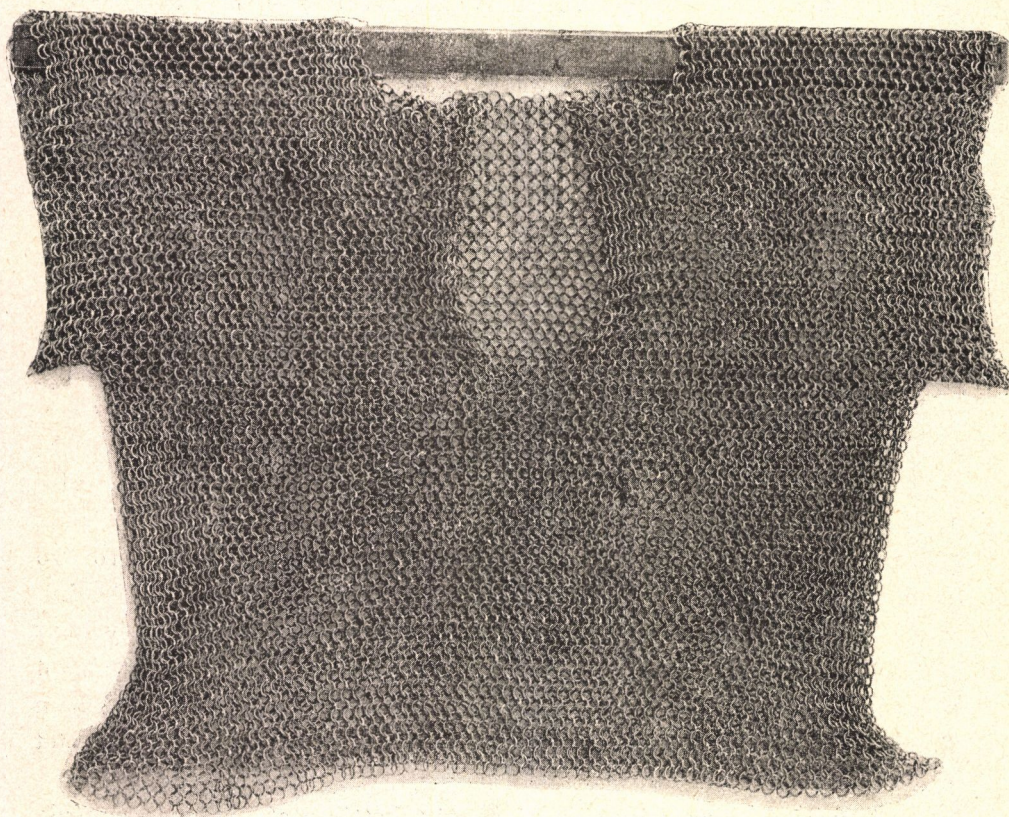
Legérdekesebb azonban valamennyi között a negyedik, a mely elárulja keleti eredetét, s ezzel együtt egykori viselőjét is. A test és újjak méreteinek aránya megegyezik ugyan az előbbiekkal, de már a karikák nem tojásdad, hanem köralakúak. A mellső nyílás alsó végződésétől lefelé 31 ctm.-nyire egy 0.4 ctm. vastagságú, 2 ctm. hosszú és 1.2 ctm. széles átmérőjű vasplomb van alkalmazva, s az ezt környező nyolcz karikára erősítve, melynek felső felülete bemélyítve, s a mélyedésben török betűk vannak bevésve (2. ábra). Azt, hogy e vaslemez, talán golyó ütésétől támadt lyuk befödésére alkalmazták volna, valószínűnek nem tartjuk, mert egyszerűbb eljárás lett volna, a hézagot karikaszemekkel kitölteni, s mert nem messze ezen lyuktól balra egy másik hiány is van, a mi befoltozatlanul maradt s inkább hajlandók vagyunk hinni, hogy ez a készítő vas-csiszár bélyege, s egykor a Zrínyi harczaiban elfogott török harcosé lehetett, a kívül együtt a pánczéling is Zrínyi birtokába került.

A teljes felszerelésű lovagbábnak sodronyos inge, a negyedik számúhoz legközelebb áll, a mennyiben karikái szintén kerekék, de már sodronya finomabb, mert ezek vastagsága 0.2 mmt.; a szemek átmérője kisebb, t. i. 0.5 ctm., az arányok méretei is teljesen eltérőek, mert ezen a test hossza 75 ctm. az újjaké 50, a mi egyébiránt az osztályozásnál figyelembe absolute nem jöhet, minthogy az újjak és a vállszélesség arányai az illető tulajdonos testalkatának feleltek meg.

A múzeumok gyűjteményeiben a sodronyos pánczélok között legritkábban található a nadrág; s ezért becses szerzeménynek tartható a vőttaui lovagbáb is, minthogy annak öltözetében a teljes épségű sodronyos nadrág is megvan, s bár ha ennek művezete durvább, mint az ing karikaszemeinek, az egész öltözetnek egykorúságát kétségbevonni alig lehet, s legföljebb az tehető fel, hogy az ing is más, a nadrág is más mester kezéből került ki. Megfelelő ennek a sisak, a mely alacsony födelű, hátrafelé eső részén gerincezett, s feltölthető, s rajta egy-



6. ábra.



5. ábra.

VASSODRONYOS PÁNCZÉLING ÉS GALLÉR A N. MÚZEUM FEGYVERGYŰJTEMÉNYÉBEN.

más alatt négy sorban vízszintesen keskeny hosszúkás nézőlyukak vannak az arcvédőn. Úgy ez, mint a váll, és nyaklemez, a XVI. század második felének, vagy a XVII. század kezdetén használt pánczéldaraboknak megfelelő ízléssel és alakítással bír, bár ha a teljesen hű korszerű sodronyos pánczélnak ezen sisak nem stilszerű kiegészítése, minthogy annak, a lapos lemezű féldinnye alakú fejevédőnek kell lenni, melyről a homlokot és — az arcz kivételével — az egész fej alsó részét, a nyakat köröskörül elborító és a vállakra lecsüngő sodronyos hálózat csüng le. Szép török pengéjű, egyenes, széles pallost tart a lovagbáb kezében; melynek markolata ezüsttel tauchirozott, pengéje pedig török characterekkel ékeskedik. Kiegészíti az egész alakot a páncéltre felhúzott, újjak nélküli bársonyköntös, a mely a vállakon mind a két oldalon végig hasított; lent és a nyak körül széles arany-paszománt húzódik végig. A köntös mellén fekete bársonyból háromszögű paizs van felvarrva; a paizs közepén arannyal körülfont tojásdad piros mezőben ágaskodó kettős farkú arany oroslán szemközt fordított fejfel díszel (3. ábra), s a mezőt ötágú arany korona fűdi. A lovagnak vaslemezből készült keztyűje nittelt lapos réz szögekkel van összeillesztve, az alsó kar feléig terjedő karmenőkkel, a váll és felső karvédő mozgatható, 5—5 darab vaslemezből áll; a nyakszirt három egymásba tolt körbe futó vaslemezből áll.

Felemlíteni kell itt még a magyar nemzeti múzeum régiségtárának e nembeli régibb gyűjteményét is, melyben, 7-ik számú falszekrényében a fegyverteremnek, 38 darab sodronyos páncél őriztetik. Ezek között van 20 ing, 1 nadrág, 12 sisak, 4 darab keztyű és 1 gallér. Ezenkívül van ugyanott, a 13-ik számú álló szekrényben, egy gyönyörű művezetű ezüst-sodronyos pánczéling, mely rendkívül díszes kiállítású. A gallért összefogó kapocs, a mellső rész, a karok és alsó széle gazdagon ékesített, részint aranyozott, részint ezüst hatágú csillagokkal van behintve, elől két nap és félhold aranyozott ezüsből, aranyozott rózsákba foglalt, nyakláncz alakban alkalmazott kövekkel kirakva, melyek a sodronytestre lapos fejű szögekkel vannak nittelve, s mint a 3-ik szám alatt leírtuk, fölfelé álló, 8 ctm. magasságú gallérja van, alól pedig elől-hátul 19—19 hegyes csipkékben végződik. Alsó részén körülfutó szívalakú dessinirozás látható, melynek sötétebb színét a rézkarikák okozzák, melyek az ezüst karikák közé vannak fonva, s elhelyezésüknél fogva szívalakot alkotnak. A csipkézet is hasonlóan rézből van kivéve. A karikák igen finomak, 0.4 ctm. átmérőjűek. Ezt azonban csak mint díszöltözetet említem fel.

A vassodronyos pánczélingek között kettő, a 28 és 32. számúak, tojásdad szeműek; az utóbbi durvább művezetű, míg az előbbeni átmérője 0.5, az utóbbié 0.8 ctm. A 30-ik számún a szemek kerek, átmérőjük 0.5 ctm. Legérdekesebb közöttük a 39-ik számú, a melyen kerek alakú,

1 ctm. átmérőjű plomb van az ing bal karikájához erősítve (4. ábra), s kettő rajta áthúzva. A plombon, mélyített felszínen, kiemelkedő mester-jelvény látható, melynek megfejtése a készítés idejét és helyét is feltárandja előttünk. Érdekes még egy más, ugyanazon szekrény alján kiállított sodronyos ing, mely vas és réz karikákból van összeállítva, részint nittelve, részint forrasztva lett; a szemek átmérője 1.02 ctm., a test hossza 40 ctm. Ez tehát a legrövidebb, a mely a gyűjteményben található. (5. ábra).

Mint sodronymű mívezetére nézve legszebb és legfinomabb egy külön álló sodronyos pánczélgallér, melynek szemei 0.4 ctm. átmérőjűek, melyhez hasonló az, a mely a bécsi császári arsenal gyűjteménye között egy magyar lovagbábon szemlélhető. (6. ábra).

A rendes alakú és mívezetű 12 sisak között csak a nyakvédő sodronyok hosszúságában és a sodronyvégződés csipkézett voltában tapasztalhatók eltérések. (7. és 8. ábra). Egy azonban lényegesen különbözik a többitől abban, hogy a koponya felső részét fedő dinnye alakú lemez nincs rajta, s az teljes egészében sodronyból készült, s az orr védelmére a két szem között a száját is eltakaró sodronykarikás szövet lóg alá, s míg az előbbieket a magyar viseletet képviselik, ez német jellegűnek tűnik fel.

A védő fegyverek sodronyos fajtájának tanulmányozásából levontuk azon eredményt, hogy a keleti népek sokkal előbb használták a sodronyos védő fegyvereket, mint az európaiak. Az arabok Indiából kapták a vashúzal készítését, s már az araboknál a II. században honos, s Európába mint kereskedelmi cikket hozták a VI. században;* a forrasztott vas karikákból készültek a legrégiebbek, későbbiek a nitteltek — melyeknek forrasztott és nittelt részét árpaszem alakja után grain d'orge-nak nevezik, — még későbbiek a vegyesen forrasztott és nitteltek, a durvább szeműek idősebbek, a finomak későbbiek, a rövideb újuak régebbiek, a hosszú testűek későbbiek, s végre specialis jelenségek a gallérosok, a vegyesen vas és réz karikákból készültek és a csipkézettek.

Majláth Béla.

* Boëheim: Handbuch der Waffenkunde, 146. lapon.